

Lived Experiences of Educational Sports Stakeholders in Promoting Environmental Responsibility: The Role of Education in Shaping Responsible Behaviors

Majid Razani

PhD Student in Sports Management,
Department of Physical Education and Sport
Sciences, Na.C., Islamic Azad University,
Najafabad, Iran.

Mina Mostahfezian *

Associate Professor of Sports Management,
Department of Physical Education and Sport
Sciences, Na.C., Islamic Azad University,
Najafabad, Iran.

Majid Khorvash

Assistant Professor of Sports Management,
Department of Physical Education and Sport
Sciences, Na.C., Islamic Azad University,
Najafabad, Iran.

Hamid Zahedi

Assistant Professor of Motor Behavior,
Department of Physical Education and Sport
Sciences, Na.C., Islamic Azad University,
Najafabad, Iran.

Abstract

This study aimed to explore the lived experiences of stakeholders in educational sports regarding the formation of environmental behaviors, addressing an existing knowledge gap in this area. A qualitative research design with an interpretative phenomenological approach was employed. Data were collected through semi-structured interviews with 25 purposefully selected participants, including physical education teachers, coaches, students, parents, and educational sports officials. The data analysis followed a five-step interpretative phenomenological method. To ensure the trustworthiness of the results, techniques such as data triangulation, peer debriefing, and member checking were utilized. The findings

* Corresponding Author: mina.mostahfezian@iau.ac.ir

How to Cite: Razani, M., Mostahfezian, M., Khorvash, M. & Zahedi, H. (2025). Lived Experiences of Educational Sports Stakeholders in Promoting Environmental Responsibility: The Role of Education in Shaping Responsible Behaviors. *Journal of Sustainable Development in Sport Management*, 6(15), 161-190

revealed that educational sports can play a significant role in promoting environmental responsibility by enhancing environmental awareness, shifting attitudes, and fostering sustainable behaviors. The analysis led to the identification of four main themes: awareness of the environmental role of educational sports, the impact of educational sports on environmental behavior, implementation challenges in integrating environmental education with educational sports, and strategies for improving environmentally focused sports programs. The study concluded that educational sports possess high potential for teaching environmental skills and promoting sustainable behavioral change. However, achieving this goal requires policy support, structural reforms, and broader training for teachers and coaches. By providing empirical evidence, this research highlights the importance of integrating environmental education into sports programming and offers practical recommendations for its development. The findings can serve as a foundation for educational planning in schools and universities and support policymakers, coaches, and education managers in designing more effective programs.

Introduction

Educational sports serve not only as a means of improving physical health but also as influential tools for social, ethical, and environmental education. In the face of intensifying global environmental issues such as climate change, biodiversity loss, and pollution, there is a growing recognition that all educational domains—including physical education—must contribute to fostering environmental responsibility. Although numerous studies have examined environmental education in formal science curricula, few have focused on the role of structured educational sports programs in shaping environmentally responsible behaviors. Given that sports involve experiential, collaborative, and outdoor activities, they offer an ideal setting for promoting environmental awareness and behavior change among young people.

In this context, the present study aims to explore the lived experiences of stakeholders involved in educational sports—including teachers, students, coaches, parents, and policymakers—in fostering environmental responsibility. Through a qualitative phenomenological lens, this study investigates how structured physical education programs contribute to the formation of environmental attitudes, behaviors, and habits among students and how these experiences influence the broader educational and familial ecosystem.

This study sought to answer the following core research questions:

1. How do stakeholders involved in educational sports perceive the role of these programs in promoting environmental awareness and behavior?
2. What are the main challenges and barriers to integrating environmental education into educational sports?
3. What strategies and practical suggestions can enhance the effectiveness of environmentally-focused sports programs in schools and universities?

Methods

This study employed a qualitative research design grounded in Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) to explore the lived experiences of 25 participants purposefully selected from different stakeholder groups within Iran's educational sports system. These participants included physical education teachers, students, parents, university sports instructors, and educational sports policymakers from the Ministries of Education and Science.

Data were collected through semi-structured interviews conducted individually in calm, private settings between March 2024 and January 2025. Each interview lasted between 35 and 50 minutes. The interviews were recorded, transcribed verbatim, and coded thematically. Analysis followed the five-step IPA framework proposed by Crist and Tanner (2003):

1. Identification of key questions and concerns
2. Recognition of central themes and exemplary cases
3. Clarification of shared meanings
4. Synthesis of final interpretations
5. Presentation of interpretative findings

To ensure trustworthiness and rigor, Yardley's (2000) four quality principles were followed: sensitivity to context, commitment and rigor, transparency and coherence, and impact and importance. Additional techniques such as peer debriefing, member checking, and data triangulation were applied.

Results

The analysis of the interview data led to the identification of four major themes, each representing a distinct yet interconnected dimension of the participants' lived experiences with educational sports and their role in promoting environmental responsibility.

1. Awareness of the Role of Educational Sports in the Environment

Participants' awareness of the environmental dimensions of educational sports developed gradually over time. Initially, many of

them expressed a limited understanding of how sports could relate to environmental education. They viewed physical activity primarily through the lens of health, competition, or recreation. However, through repeated engagement with specially designed programs that incorporated environmental elements—such as clean-up campaigns or waste-sorting drills—this perception began to evolve. Participants began to recognize that educational sports could serve as effective platforms for raising awareness about environmental issues. Students, for example, described how they came to understand environmental consequences after their coaches introduced sustainability practices into sports activities. This growing awareness was often sparked by experiential learning and was reinforced through collaboration with peers and reflection on direct engagement with nature. Over time, participants came to rationalize and articulate how sports can influence environmental values, acknowledging the potential of physical education to shape more than just bodies—it could also shape minds and behaviors in relation to sustainability.

2. Impact of Educational Sports on Environmental Behavior

As their awareness deepened, many participants reported noticeable changes in their environmental attitudes and everyday practices. Educational sports, they noted, not only raised consciousness but also actively promoted respectful and responsible interactions with the natural environment. Teachers observed that students began expressing care and concern for ecological issues, often initiating projects such as campus cleanups or campaigns for waste reduction. Parents shared that their children became advocates for environmental practices at home, urging family members to recycle or conserve energy and water. These behaviors extended beyond temporary enthusiasm; in many cases, they became ingrained habits. Participants noted that educational sports instilled a sense of agency and responsibility, encouraging students to act not just as learners, but as environmental stewards. These long-term behavioral shifts, according to the participants, were the result of repeated exposure to environmental values embedded in enjoyable, collaborative sports activities. As such, educational sports created a unique space where abstract environmental ideals could be transformed into tangible, lived behaviors that persisted both in school and at home.

3. Barriers and Challenges

Despite these positive impacts, participants identified several obstacles that hindered the full integration of environmental education into sports programs. A recurring challenge was the lack of adequate funding and infrastructure. Schools and universities often lacked the basic equipment necessary for environmental programming, such as

recycling bins, environmentally-friendly sports gear, or dedicated green spaces. This scarcity limited the scope and depth of the interventions, especially in less privileged institutions. Another critical issue was the insufficient environmental literacy among physical education teachers and university instructors. Many educators lacked the training or confidence to incorporate sustainability themes into their existing curricula. Furthermore, systemic resistance to innovation—both at the institutional and cultural levels—posed significant barriers. Participants described a lack of coordination among schools, ministries, and families, and a general hesitation to adopt new, interdisciplinary approaches to sports education. The absence of continuity was also highlighted. In many cases, programs were implemented sporadically without long-term planning, follow-up, or evaluation. As a result, any gains made through these initiatives risked being short-lived, failing to produce sustained behavioral or attitudinal change.

4. Suggestions for Improvement

In response to these challenges, participants offered a range of practical and creative suggestions aimed at enhancing the effectiveness of environmentally-focused educational sports. They emphasized the importance of designing engaging, hands-on activities that integrate environmental messages with physical movement. Examples included organizing thematic sports tournaments centered around sustainability, conducting community clean-up runs, or incorporating recycling tasks into relay races. Participants stressed that such programs needed to be enjoyable in order to be effective, particularly for younger students. Alongside program design, the need for infrastructure investment was repeatedly mentioned. Schools and universities, they argued, must be equipped with the tools necessary to support environmental learning—be it through facilities, materials, or digital resources. Equally crucial was the provision of ongoing training for educators. Teachers, coaches, and policymakers must be empowered with the knowledge and pedagogical tools to teach environmental content confidently and effectively. Finally, participants highlighted the importance of fostering collaboration between schools, families, and local communities. They believed that behavioral change would be more sustainable if it was reinforced across these interconnected domains, with educational sports serving as a unifying platform. Collectively, these recommendations underscore the belief that while educational sports have the potential to promote environmental responsibility, realizing that potential depends on deliberate planning, investment, and community engagement.

Conclusion

This study provides compelling empirical evidence that educational sports, when deliberately designed with environmental goals in mind, can foster sustainable behavior change among young people. Educational sports promote experiential and value-based learning that resonates with students more deeply than classroom instruction alone.

However, realizing this potential requires a multi-pronged approach, including:

- Policymaker engagement
- Curriculum reform
- Professional development for educators
- Stronger alignment between educational and environmental sectors

The insights presented in this study have significant implications for curriculum developers, school administrators, and environmental education advocates. They also contribute to ongoing discussions about the intersection of physical education and sustainable development goals (SDGs).

Acknowledgments

The authors of this article would like to express their gratitude to all participants in the interviews, especially teachers, students, parents, and physical education experts who sincerely shared their experiences with the research team. The cooperation and moral support of the education departments, the Ministry of Science, and school and university officials in conducting this research are also appreciated.

Keywords: Educational sports, environmental responsibility, behavior change, sustainable education, lived experience.

تجربه زیسته ذینفعان ورزش آموزشی در ترویج مسئولیت پذیری زیست محیطی: نقش آموزش در شکل گیری رفتارهای مسئولانه

مجید رازانی ^{ID}

دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی، واحد
نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

مینا مستحفظیان* ^{ID}

دانشیار مدیریت ورزشی، گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی، واحد نجف آباد،
دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

مجید خوروش ^{ID}

استادیار مدیریت ورزشی، گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی، واحد نجف آباد،
دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

حمید زاهدی ^{ID}

استادیار رفتار حرکتی، گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی، واحد نجف آباد،
دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی تجربه زیسته ذینفعان ورزش آموزشی در شکل دهی رفتارهای زیست محیطی و پر کردن این شکاف دانشی انجام شده است. روش تحقیق کیفی با رویکرد پدیدارشناسی تفسیری به کار گرفته شد و داده ها از طریق مصاحبه های نیمه ساختاریافته با ۲۵ نفر از ذینفعان ورزش آموزشی که به شیوه هدفمند انتخاب شدند و شامل معلمان، مربیان، دانش آموزان، والدین و متولیان ورزش آموزشی بودند، گردآوری شد. تحلیل داده های مصاحبه ها با استفاده از رویکرد پدیدارشناسی تفسیری و در پنج مرحله انجام شد. همچنین برای اعتبارسنجی یافته ها، از روش هایی مانند مثل سازی داده ها، بررسی همتایان و بازبینی مشارکت کنندگان استفاده شد. تحلیل داده ها نشان داد که ورزش آموزشی از طریق افزایش آگاهی زیست محیطی، تغییر نگرش ها و شکل دهی رفتارهای پایدار می تواند نقشی کلیدی در ترویج مسئولیت پذیری زیست محیطی ایفا کند. یافته های پژوهش در چهار محور اصلی آگاهی از نقش زیست محیطی ورزش آموزشی، تأثیر ورزش آموزشی بر رفتار زیست محیطی، موانع و چالش های اجرایی در تلفیق آموزش زیست محیطی و ورزش آموزشی و راهکارهای بهبود ورزش آموزشی زیست محیط طبقه بندی شدند. نتایج پژوهش نشان داد که ورزش آموزشی یا تربیتی پتانسیل بالایی برای آموزش مهارت های زیست محیطی و تغییر رفتارهای پایدار دارد اما تحقق این هدف مستلزم حمایت های سیاست گذاری، اصلاح ساختارهای اجرایی و آموزش گسترده تر معلمان و مربیان است. این پژوهش با ارائه شواهد تجربی، بر اهمیت ادغام آموزش زیست محیطی در برنامه های ورزشی تأکید دارد و پیشنهاداتی عملی برای توسعه این حوزه ارائه می کند. یافته ها می توانند مبنای برنامه ریزی های آموزشی در مدارس و دانشگاه ها قرار گیرند و به سیاست گذاران، مربیان و مدیران آموزشی در طراحی برنامه های کارآمدتر کمک کنند.

کلیدواژه ها: آموزش پایدار، تجربه زیسته، تغییر رفتار، مسئولیت پذیری زیست محیطی، ورزش آموزشی

* نویسنده مسئول: mina.mostahfzian@iau.ac.ir

مقدمه

نقش ورزش در محیط‌های آموزشی به دلیل تأثیرات گسترده‌ای که بر توسعه جسمی، ذهنی و اجتماعی افراد دارد، در تمام دنیا به رسمیت شناخته شده است (شریفی و همکاران، ۱۴۰۳). علاوه بر ارتقای سلامت جسمانی، ورزش آموزشی به عنوان بستری کلیدی برای پرورش ارزش‌های اخلاقی، کار گروهی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی از جمله تأکید فزاینده بر مدیریت زیست‌محیطی عمل می‌کند (سانتوز پاستور^۱ و همکاران، ۲۰۲۲). با افزایش بحران‌های زیست‌محیطی در سراسر جهان، اهمیت این موضوع که آموزش باید فراتر از موضوعات آکادمیک سستی باشد و ترویج رفتارهای مسئولانه زیست‌محیطی را نیز شامل شود، بیش‌ازپیش مورد توجه قرار گرفته است (استراچان^۲، ۲۰۲۵). مدارس و دانشگاه‌ها، در موقعیتی منحصر به فرد قرار دارند تا آموزش زیست‌محیطی را در برنامه‌های درسی خود ادغام کنند (رد^۳، ۲۰۱۹) و ورزش، به عنوان بخشی عملی و مؤثر از این برنامه، می‌تواند به طور ویژه‌ای در این امر نقش آفرینی کند (گابین^۴ و همکاران، ۲۰۲۴). این فعالیت‌ها نه تنها از نظر توسعه جسمانی دانش‌آموزان مفید هستند بلکه آن‌ها را به مشارکت در فعالیت‌های مسئولانه زیست‌محیطی از طریق تعامل مستقیم با طبیعت تشویق می‌کنند. با توجه به تهدیدهای جدی ناشی از تخریب محیط‌زیست، ادغام مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی در سیستم آموزشی، بیش از هر زمان دیگری ضروری به نظر می‌رسد (دینگل و مالین^۵، ۲۰۱۷).

ورزش آموزشی با رویکرد ساختاریافته خود، نه تنها به بهبود توانایی‌های جسمانی دانش‌آموزان کمک می‌کند بلکه بستری برای تقویت ارزش‌های اجتماعی و زیست‌محیطی فراهم می‌سازند (سیدن‌توپ^۶ و همکاران، ۲۰۱۹). مطالعات نشان می‌دهند که ادغام آموزش‌های زیست‌محیطی در این برنامه‌ها، می‌تواند به تربیت شهروندانی مسئولیت‌پذیر و آگاه از اثرات زیست‌محیطی منجر شود (فاروجیا و ساندی^۷، ۲۰۲۵). در ایران، ورزش آموزشی در دو سطح مدرسه‌ای و دانشگاهی تحت نظارت وزارت آموزش و

-
1. Santos-Pastor
 2. trachan
 3. Reid
 4. Gabin
 5. Dingle & Mallen
 6. Siedentopw
 7. Farrugia & Soundy

پرورش و وزارت علوم اجرا می‌شوند تا علاوه بر رشد جسمانی، بر مهارت‌های اجتماعی و اخلاقی دانش‌آموزان نیز تأثیر بگذارند (شهوولی کوه شوری و همکاران، ۲۰۲۱). در این خصوص، سند راهبردی نظام جامع توسعه تربیت بدنی و ورزش ایران^۱ (۱۳۸۴)، ورزش آموزشی را به عنوان فعالیت‌های سازمان‌دهی شده‌ای تعریف می‌کند که در نهادهای رسمی آموزشی و خانواده اجرا می‌شوند و به افراد مهارت‌های ورزشی خاصی را می‌آموزند. این مهارت‌ها نه تنها بر سلامت جسمانی بلکه بر موفقیت کلی در زندگی تأثیر می‌گذارند و به توسعه فردی و بهبود جسمی و روحی دانش‌آموزان کمک می‌کنند. در سطح بین‌المللی نیز مفهوم ورزش‌های آموزشی در حال تکامل است و ابعاد اجتماعی و زیست‌محیطی را دربر می‌گیرد. سیخوسانا^۲ (۲۰۲۵) بیان می‌دارد که این نوع ورزش از طریق فعالیت‌های ورزشی در فضای باز که دانش‌آموزان را مستقیماً با طبیعت درگیر کرده و حس مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی را در آن‌ها تقویت می‌کنند. همچنین، دینیهان^۳ و همکاران (۲۰۱۱) تأکید کردند که ورزش‌های آموزشی باید علاوه بر ارتقای سلامت جسمانی، به آموزش مهارت‌های اجتماعی و زیست‌محیطی نیز پردازند و به عنوان ابزاری برای القای ارزش‌های پایداری و رفتارهای مسئولانه در میان دانش‌آموزان عمل کنند.

بانا و گونزالس^۴ (۲۰۲۳) و سگرو^۵ (۲۰۲۴) تأکید دارند که ورزش‌های آموزشی، علاوه بر فواید جسمی، باید به عنوان ابزاری برای ارتقای مسئولیت اجتماعی در سیستم‌های آموزشی مورد استفاده قرار گیرند. آنها معتقدند که برنامه‌های ورزشی که بر کار گروهی، رهبری و احترام به طبیعت تمرکز دارند، می‌توانند نگرش‌های زیست‌محیطی دانش‌آموزان را شکل داده و آن‌ها را به رفتارهای پایدار مانند صرفه‌جویی در منابع و کاهش ضایعات ترغیب کنند.

به نظر می‌رسد که فعالیت‌های ورزشی، به ویژه در فضای باز، فرصتی منحصر به فرد برای ادغام آموزش‌های زیست‌محیطی فراهم می‌کنند. از طریق این فعالیت‌ها، دانش‌آموزان با محیط‌های طبیعی تعامل کرده و یادگیری تجربی را تجربه می‌کنند که در کلاس‌های درس سنتی کمتر امکان‌پذیر است. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که چنین تجربیاتی می‌توانند آگاهی

1. Physical Education Organization of the Islamic Republic of Iran.

2. Sikhosana

3. Deenihan

4. Baena-Morales & González-Villora

5. Sgrò

زیست محیطی را افزایش داده و تعهد به اقدامات پایدار را در دانش آموزان تقویت کنند. پاسیک^۱ و همکاران (۲۰۲۲) در مجله محیط زیست و توسعه پایدار دریافتند دانش آموزانی که به طور منظم در ورزش های فضای باز مانند پیاده روی و دوچرخه سواری شرکت می کنند، تمایل بیشتری به رعایت اصول زیست محیطی دارند. همچنین، جانسون و سینسرا^۲ (۲۰۲۳) نشان دادند که ادغام آموزش های زیست محیطی در ورزش های آموزشی، سطح سواد زیست محیطی دانش آموزان را بهبود داده و مشارکت آن ها را در رفتارهایی مانند کاهش ضایعات و حفظ منابع افزایش می دهد. بنابراین می توان بیان داشت که موفقیت در اجرای برنامه های مرتبط با ادغام رفتارهای زیست محیطی در ورزش آموزشی، وابسته به همکاری معلمان، مربیان، دانش آموزان و والدین است. نقش مربیان تربیت بدنی در انتقال ارزش های زیست محیطی و الگوسازی رفتارهای پایدار بسیار مهم است. بنجامین و ادو^۳ (۲۰۱۹) نشان دادند زمانی که مربیان، شیوه های پایدار را در فعالیت های ورزشی ترویج می دهند، احتمال به کارگیری این رفتارها در زندگی روزمره توسط دانش آموزان نیز بیشتر است.

دانش آموزان به عنوان شرکت کنندگان اصلی در برنامه های ورزشی آموزشی، نه تنها هدف این آموزش ها بلکه عاملان تغییر در ترویج رفتارهای زیست محیطی هستند (لمن^۴ و همکاران، ۲۰۲۵). شرکت آن ها در فعالیت های ورزشی با محوریت آگاهی زیست محیطی، به درک عمیق تر نقش شان در حفظ محیط زیست کمک کرده و امکان تمرین رفتارهای پایدار مانند بازیافت، کاهش مصرف انرژی و کاهش زباله را فراهم می کند (حجتی سیاح و خدابخشی کولایی، ۲۰۱۶). در این میان، والدین نیز با مشارکت در برنامه های ورزشی مدرسه و دانشگاه و فعالیت های خانوادگی محیط زیستی، نقش مهمی در تقویت این آموزش ها دارند (دلیباس^۵، ۲۰۲۵). شوکاء^۶ و همکاران (۲۰۱۳) نشان دادند که دانش آموزانی که والدین شان در برنامه های ورزشی زیست محیطی مشارکت دارند، تمایل بیشتری به رفتارهای پایدار، هم در مدرسه و هم در خانه نشان می دهند.

1. Pasek
2. Johnson & Činčera
3. Benjamin & Adu
4. Lehman
5. Delibas
6. Zsóka

با وجود مطالعات متعدد که به فواید جسمانی و اجتماعی ورزش پرداخته‌اند، شکاف‌های مهمی در تحقیقات پیرامون پتانسیل ورزش‌آموزشی در ترویج آگاهی و رفتارهای زیست‌محیطی وجود دارد. بیشتر پژوهش‌های انجام‌شده تا به امروز، بر جنبه‌های نظری آموزش زیست‌محیطی تمرکز کرده‌اند و فرصت‌های یادگیری تجربی که از طریق برنامه‌های ورزشی فراهم می‌شود، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. این شکاف به‌ویژه در زمینه برنامه‌های ورزشی ساختاریافته آموزشی، مانند آن‌هایی که در مدارس و دانشگاه‌ها ارائه می‌شوند، مشهود است. مطالعات متعددی بر نقش یادگیری تجربی در تقویت رفتارهای زیست‌محیطی تأکید کرده‌اند. به‌عنوان مثال، پاسیک و همکاران (۲۰۲۱) و جانسون و سینسرا (۲۰۲۱) نشان داده‌اند که فعالیت‌های ورزشی در فضای باز می‌تواند به ترویج مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی کمک کنند. با این حال، این مطالعات عمدتاً بر ورزش‌های ماجراجویانه متمرکز بوده و پژوهش‌های محدودی درباره تأثیر برنامه‌های ورزشی ساختاریافته آموزشی در این زمینه انجام شده است. علاوه بر این، تحقیقات کمی به بررسی نقش ذینفعان کلیدی مانند معلمان، مربیان و والدین در آموزش زیست‌محیطی از طریق ورزش پرداخته‌اند. همچنین، پژوهش‌های موجود بیشتر بر تغییر نگرش‌های زیست‌محیطی متمرکز بوده و بررسی تأثیرات بلندمدت این برنامه‌ها بر رفتارهای پایدار زیست‌محیطی کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

بنابراین، پژوهش حاضر با هدف رفع این شکاف‌ها، به بررسی تجربه زیسته ذینفعان ورزش‌آموزشی در ترویج مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی می‌پردازد. تمرکز این تحقیق بر نقش معلمان، مربیان، دانش‌آموزان و والدین در تسهیل آموزش زیست‌محیطی از طریق ورزش‌های آموزشی است و تلاش می‌کند نشان دهد که چگونه برنامه‌های ورزشی ساختاریافته می‌توانند به پرورش رفتارهای پایدار کمک کنند. هدف اصلی این پژوهش ارائه راهکارهای عملی برای ادغام آموزش‌های زیست‌محیطی در ورزش‌آموزشی و بررسی پتانسیل این برنامه‌ها در ارتقای آگاهی و مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی در میان نسل جوان است.

روش‌شناسی

این پژوهش کیفی با هدف درک عمیق از تجربه زیسته ذینفعان ورزش‌آموزشی در ترویج مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی انجام شد. برای این منظور، از روش تحلیل پدیدارشناسی

تفسیری (سانگ^۱ و همکاران، ۲۰۲۵) استفاده شد. برای اطمینان از جمع‌آوری داده‌های غنی و معنادار مرتبط با پدیده مورد مطالعه، شرکت کنندگان این پژوهش از میان ذینفعان ورزش آموزشی ایران، شامل معلمان، معلمان ورزش در مدارس، دانش‌آموزان، والدین آنها، دانشجویان، اساتید تربیت‌بدنی در دانشگاه و متولیان ورزش آموزشی در وزارت آموزش و پرورش و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. این افراد براساس معیارهای ورود و خروج که توسط تیم پژوهشی تعیین شده بود، شناسایی و ارزیابی شدند.

معیارهای ورود به مطالعه شامل موارد زیر بود: (۱) معلمان و مربیانی که حداقل دو سال سابقه تدریس یا فعالیت در برنامه‌های ورزشی آموزشی داشته باشند. (۲) دانش‌آموزانی که حداقل در دو سال گذشته در برنامه‌های ورزشی مدارس به‌صورت فعال شرکت کرده‌اند. (۳) والدینی که تجربه حمایت یا مشارکت در فعالیتهای ورزشی فرزندان خود را داشته‌اند. (۴) متولیان ورزش آموزشی که در سیاست‌گذاری یا نظارت بر اجرای این برنامه‌ها نقش داشته‌اند.

داده‌ها در بازه زمانی اسفندماه ۱۴۰۲ تا دی‌ماه ۱۴۰۳ جمع‌آوری شدند. مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته به‌صورت حضوری و فردی، در زمان‌های مناسب برای هر یک از شرکت‌کنندگان و در محیطی آرام و خصوصی (مانند محل کار، مدارس و دانشگاه‌ها) انجام شد. تمام مصاحبه‌ها ضبط و سپس کلمه‌به‌کلمه رونویسی شدند. مدت زمان مصاحبه‌ها بین ۳۵ تا ۵۰ دقیقه متغیر بود.

حجم نمونه براساس اصل اشباع داده تعیین شد؛ به این معنا که زمانی که اطلاعات جدیدی از داده‌ها استخراج نشود، فرآیند مصاحبه متوقف می‌شود. در این پژوهش، اشباع داده‌ها در مصاحبه ۲۵ حاصل شد.

تحلیل داده‌های مصاحبه‌ها براساس رویکرد پدیدارشناسی تفسیری انجام شد که توسط کریست و تانر^۲ (۲۰۰۳) توصیف شده است. تحلیل داده‌ها طی پنج مرحله انجام شد: (۱) تعیین تمرکز و خطوط اصلی پرسش‌ها. (۲) شناسایی دغدغه‌های مرکزی، نمونه‌ها و موارد الگویی. (۳) روشن‌سازی معانی مشترک. (۴) آماده‌سازی تفاسیر نهایی و (۵) ارائه تفاسیر.

1. Tseng
2. Crist & Tanner

در تجزیه و تحلیل این پژوهش، ابتدا مصاحبه‌ها مرور و پیاده‌سازی شدند سپس کدگذاری اولیه برای شناسایی الگوهای معنادار انجام گرفت. در مرحله بعد، مضمون اصلی و فرعی از طریق تجمع کدهای مشابه استخراج شد. پس از آن، تحلیل تفسیری برای درک عمیق‌تر معانی انجام شد و یافته‌ها در چارچوب‌های نظری مرتبط بررسی گردید. تحلیل توسط دو پژوهشگر به صورت مستقل انجام شد. در هر مرحله، نتایج تحلیل‌های دو پژوهشگر مقایسه و هرگونه اختلاف نظر در یافته‌ها یا تفاسیر از طریق بحث و گفت‌وگو تا رسیدن به اجماع برطرف شد. در مواردی که اختلافات باقی می‌ماند، از نظرات پژوهشگر سوم برای رفع اختلاف‌ها استفاده می‌شد.

برای اطمینان از اعتبار و کیفیت پژوهش، فرآیند اجرا و تحلیل داده‌ها براساس چارچوب اعتمادپذیری پژوهش‌های کیفی یاردلی^۱ (۲۰۰۰) هدایت شد. این چارچوب شامل چهار اصل کلیدی است که در تمامی مراحل تحقیق رعایت شده‌اند:

نخست، اصل حساسیت به زمینه از طریق شناخت عمیق موضوع، توجه به تفاوت‌های موقعیتی مشارکت‌کنندگان شامل معلمان، دانش‌آموزان، والدین، مربیان، اساتید و متولیان آموزشی، و تحلیل پدیده در بستر اجتماعی و فرهنگی آن محقق شد. دوم، اصل تعهد و دقت با انتخاب هدفمند مشارکت‌کنندگان، انجام مصاحبه‌های عمیق و دقیق، پیاده‌سازی کامل داده‌ها و تحلیل چندمرحله‌ای توسط دو پژوهشگر مستقل دنبال شد.

سوم، اصل شفافیت و انسجام از طریق مستندسازی کامل روند گردآوری، تحلیل و تفسیر داده‌ها و ایجاد هماهنگی تحلیلی میان پژوهشگران رعایت گردید. لازم به تأکید است که همکاری میان تحلیل‌گران به منظور افزایش دقت تفسیری صورت گرفت و هدف از آن، سنجش آماری یا محاسبه ضریب توافق نبوده است.

چهارم، اصل تأثیرگذاری و اهمیت از طریق ارائه نتایج کاربردی و مرتبط با نیازهای آموزشی، سیاست‌گذاری و توسعه برنامه‌های ورزشی و زیست‌محیطی در نظام آموزشی تحقق یافته است.

همچنین، برای تقویت اعتبار مطالعه، از روش‌های تکمیلی همچون تنوع در گروه‌های مشارکت‌کننده به منظور بررسی مسئله از دیدگاه‌های مختلف، ارزیابی تحلیل‌ها توسط

1. Yardley

همکاران پژوهشی برای کاهش سوگیری و ارائه خلاصه یافته‌ها به مشارکت کنندگان جهت تأیید یا اصلاح برداشت‌ها استفاده شده است. این مجموعه اقدامات، شرایط لازم برای دستیابی به یافته‌هایی قابل اعتماد، انتقال‌پذیر و مبتنی بر درک عمیق از واقعیت‌های تجربی را فراهم ساخته است. گزارش این پژوهش براساس معیارهای تلفیقی گزارش‌دهی پژوهش‌های کیفی تدوین شده است.

یافته‌ها

درمجموع، ۲۵ نفر از ذینفعان ورزش آموزشی که شامل معلمان تربیت‌بدنی، دانش‌آموزان، والدین، دانشجویان، اساتید دانشگاه و متولیان ورزش آموزشی بودند، در این پژوهش شرکت کردند. از این تعداد، بیشترین گروه شرکت کنندگان دانش‌آموزان بودند (۵ نفر). میانگین سنی شرکت کنندگان ۴۳/۷ سال و بازه ۱۴ تا ۵۵ سال بود. همه شرکت کنندگان سابقه مشارکت فعال در برنامه‌های ورزش آموزشی با محوریت زیست‌محیطی را داشتند. از نظر تحصیلات، تنوع قابل توجهی میان شرکت کنندگان وجود داشت، از سطح دانش‌آموز تا مدرک دکترای تخصصی. مدت زمان مشارکت در برنامه‌های ورزش آموزشی میان شرکت کنندگان متفاوت بود و از ۲ تا ۲۰ سال متغیر بود. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی ۲۵ شرکت کننده در قالب جدول و با جزئیات آورده شود. جدول ۱، به ویژگی‌های جمعیت‌شناختی این شرکت کنندگان می‌پردازد.

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مشارکت کنندگان پژوهش

مشخصه	نقش / سمت	سطح تحصیلی	سطح فعالیت	سن (سال)	جنسیت	سابقه ورزش (سال)
P1	دانش‌آموز	متوسطه دوم	مدرسه	۱۶	دختر	۲
P2	دانش‌آموز	متوسطه اول	مدرسه	۱۴	پسر	۵
P3	دانش‌آموز	متوسطه دوم	مدرسه	۱۷	پسر	۳
P4	دانش‌آموز	متوسطه اول	مدرسه	۱۵	دختر	۷
P5	دانش‌آموز	متوسطه دوم	مدرسه	۱۶	پسر	۵
P6	والدین (مادر)	کارشناسی	خانه / مدرسه	۴۱	زن	۵
P7	والدین (پدر)	دیپلم	خانه / مدرسه	۴۶	مرد	۶
P8	والدین (مادر)	فوق‌دیپلم	خانه / مدرسه	۳۹	زن	۱۵
P9	معلم تربیت‌بدنی	کارشناسی	مدرسه	۳۸	مرد	۱۶
P10	معلم تربیت‌بدنی	ارشد	مدرسه	۴۲	زن	۱۱

مشخصه	نقش / سمت	سطح تحصیلی	سطح فعالیت	سن (سال)	جنسیت	سابقه ورزش (سال)
P11	معلم تربیت بدنی	کارشناسی	مدرسه	۳۵	مرد	۹
P12	معلم تربیت بدنی	ارشد	مدرسه	۳۷	زن	۱۳
P13	دانشجو	کارشناسی	دانشگاه	۲۱	پسر	۱۰
P14	دانشجو	ارشد	دانشگاه	۲۴	دختر	۱۳
P15	دانشجو	کارشناسی	دانشگاه	۲۳	دختر	۹
P16	دانشجو	کارشناسی	دانشگاه	۲۵	پسر	۴
P17	استاد تربیت بدنی دانشگاه	دکتری	استادیار	۴۹	مرد	۲۰
P18	استاد تربیت بدنی دانشگاه	دکتری	دانشیار	۵۱	زن	۱۸
P19	استاد تربیت بدنی دانشگاه	دکتری	استادیار	۴۵	مرد	۱۵
P20	کارشناس وزارت علوم	ارشد	وزارت علوم	۴۸	مرد	۱۶
P21	هیئت ورزش دانشگاهی استان	دکتری	دانشگاه / وزارت علوم	۴۳	مرد	۱۵
P22	فدراسیون ورزش های دانشگاهی	دکتری	وزارت علوم	۵۵	زن	۲۰
P23	کارشناس تربیت بدنی اداره کل	ارشد	آموزش و پرورش	۴۷	مرد	۱۸
P24	مدیر کل تربیت بدنی مدارس استان	ارشد	آموزش و پرورش	۵۲	مرد	۲۰
P25	کارشناس وزارت آموزش و پرورش	ارشد	وزارت آموزش و پرورش	۵۳	زن	۱۹

مأخذ: ضمن مصاحبه با افراد اطلاعات جمعیت شناختی آنان بدست آمد.

تحلیل کیفی داده های مصاحبه به شناسایی چهار تم اصلی در توصیف تجربه زیسته ذینفعان ورزش آموزشی و نقش آن در ترویج مسئولیت پذیری زیست محیطی منجر شد. این تم ها عبارتند از:

- (۱) آگاهی از نقش ورزش آموزشی در محیط زیست.
- (۲) تأثیرات ورزش آموزشی بر رفتار زیست محیطی.
- (۳) موانع و چالش های اجرایی در تلفیق آموزش زیست محیطی و ورزش آموزشی.
- (۴) پیشنهادات برای بهبود برنامه های ورزش آموزشی با محوریت زیست محیطی.

در ادامه، هر یک از این مضمون‌های اصلی به همراه مضمون‌های فرعی سازنده آن‌ها، ارائه می‌گردد:

تم ۱: آگاهی از نقش ورزش آموزشی در محیط‌زیست

شرکت‌کنندگان تجربه‌های متفاوتی در درک و آگاهی از نقش ورزش آموزشی در ترویج مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی داشتند. این آگاهی در طول زمان و از طریق مشاهده فعالیت‌ها یا شرکت در برنامه‌های آموزشی خاص شکل گرفته است. بسیاری از شرکت‌کنندگان، در ابتدا ارتباط واضحی بین ورزش آموزشی و مفاهیم زیست‌محیطی احساس نمی‌کردند اما با گذشت زمان و توضیحات تکمیلی تیم پژوهش، این آگاهی تدریجی به باور عمیق‌تری درباره تأثیر این برنامه‌ها بر حفاظت از محیط‌زیست تبدیل شد. این تم شامل سه زیرتم است که ابعاد مختلف آگاهی شرکت‌کنندگان را توصیف می‌کند:

۱. تجربه اولیه درک ارتباط ورزش با محیط‌زیست:

این زیرتم به تجربه‌های اولیه شرکت‌کنندگان در مواجهه با مفاهیم زیست‌محیطی در ورزش‌های آموزشی می‌پردازد. بسیاری از شرکت‌کنندگان اظهار داشتند که در ابتدا، ورزش را صرفاً به‌عنوان یک فعالیت جسمانی یا رقابتی می‌دانستند و نقشی برای آن در آموزش زیست‌محیطی قائل نبودند.

- یکی از معلمان ورزش بیان داشت (P11):

«در ابتدا، تصور می‌کردم ورزش فقط برای سلامتی و سرگرمی است اما وقتی در یک برنامه آموزشی مشارکت کردم که در آن تمرینات ورزشی با بازیافت زباله‌ها و حفاظت از محیط‌زیست ترکیب شده بود، دیدگاهم کاملاً تغییر کرد.»

- یک دانش‌آموز اظهار داشت (P02):

«وقتی مربی‌مان درباره بازیافت زباله‌ها در زمین ورزش توضیح داد، تازه فهمیدم که می‌توانم از طریق ورزش به محیط‌زیست کمک کرد.»

۲. رشد تدریجی آگاهی از نقش زیست‌محیطی ورزش:

این تم فرعی بر فرآیند تدریجی شرکت‌کنندگان در شناخت و درک ارتباط ورزش با مفاهیم زیست‌محیطی تمرکز دارد. بسیاری از شرکت‌کنندگان از تأثیر برنامه‌های تکرارشونده یا فعالیت‌های مشارکتی در تقویت آگاهی زیست‌محیطی خود سخن گفتند.

- یک معلم ورزش بیان داشت (P09):

«در ابتدا نمی دانستم که این نوع ورزش ها چقدر می توانند آگاهی زیست محیطی را بالا ببرند اما بعد از چند ماه تمرین و مشاهده تأثیرات، دیدم که دانش آموزان حتی خارج از محیط ورزشی هم رفتارهای مسئولانه تری دارند.»

- یکی از والدین بیان کرد (P06):

«فرزندم شروع به آموزش ما در خانه کرد. او مرتباً تأکید می کرد که زباله ها را به درستی تفکیک کنیم و کمتر از کیسه های پلاستیکی استفاده کنیم. این تغییرات تدریجی نشان دهنده تأثیر این برنامه ها بود.»

۳. توضیح و توجیه تأثیر ورزش بر محیط زیست:

این زیرتم به نحوه ای که شرکت کنندگان تأثیر ورزش آموزشی بر مفاهیم زیست محیطی را برای خود توضیح داده یا توجیه کرده اند، می پردازد. شرکت کنندگان اغلب تلاش می کردند دلیل موفقیت یا ناکامی برنامه های ورزشی در ایجاد آگاهی زیست محیطی را شناسایی کنند.

- یکی از متولیان ورزش آموزشی گفت (P24):

«اگر ورزش های آموزشی به درستی طراحی شوند، می توانند ابزار قدرتمندی برای آموزش محیط زیست باشند. برای مثال، مسابقات ورزشی با محوریت کاهش زباله، یک روش عالی برای یادگیری عملی بود.»

- یکی از دانش آموزان بیان کرد (P01):

«من فکر می کنم که چون همه ما در این برنامه ها مشارکت داریم و هم زمان تفریح می کنیم، یادگیری این مفاهیم آسان تر است.»

تم ۲: تأثیرات ورزش آموزشی بر رفتار زیست محیطی

شرکت کنندگان از اثرات ورزش های آموزشی در تغییر رفتارهای زیست محیطی خود سخن گفتند. این تأثیرات، به طور گسترده ای شامل ایجاد نگرش های مثبت، تقویت عادت های عملی و تغییرات رفتاری پایدار بوده است. برخی شرکت کنندگان تأکید کردند که این برنامه ها به درونی سازی ارزش های زیست محیطی کمک کرده و انگیزه بیشتری برای مشارکت در فعالیت های پایدار ایجاد کرده است. این تم به سه زیرتم تقسیم می شود که ابعاد مختلف تأثیر ورزش آموزشی بر رفتار زیست محیطی را توضیح می دهد:

۱. ایجاد نگرش مثبت نسبت به محیط زیست:

این زیرتم به اثرات اولیه ورزش آموزشی در شکل‌گیری نگرش مثبت و حس احترام به محیط‌زیست در میان شرکت‌کنندگان اشاره دارد.

- یکی از معلمان ورزش گفت (P12):

«پس از برگزاری یک دوره آموزشی، مشاهده کردم که دانش‌آموزان با اشتیاق بیشتری درباره موضوعات زیست‌محیطی صحبت می‌کنند. حتی آن‌ها شروع به پیشنهاد راه‌هایی برای کاهش زباله در زمین مدرسه کردند.»

- یکی از دانش‌آموزان بیان کرد (P03):

«حالا وقتی کسی در زمین بازی زباله می‌اندازد، من اعتراض می‌کنم و به او می‌گویم که این کار نادرست است. قبلاً این رفتار را نداشتم اما این برنامه‌ها باعث شد احساس مسئولیت بیشتری داشته باشم.»

۲. تقویت عادت‌های عملی در رفتارهای روزمره:

ورزش‌های آموزشی نه تنها نگرش افراد را تغییر داده بلکه رفتارهای عملی آن‌ها را نیز تحت تأثیر قرار داده است. بسیاری از شرکت‌کنندگان گزارش دادند که این برنامه‌ها باعث شده عادت‌های پایدار زیست‌محیطی مانند تفکیک زباله‌ها، کاهش استفاده از پلاستیک و صرفه‌جویی در منابع آب و انرژی در زندگی روزمره تقویت شود.

- یکی از والدین بیان داشت (P07):

«فرزندم پس از شرکت در این برنامه‌ها مرتباً به ما یادآوری می‌کند که چگونه آب را هدر ندهیم. او حتی پوسته‌هایی برای کاهش مصرف انرژی در خانه طراحی کرده است.»

- یکی از اساتید ورزشی اشاره کرد (P19):

«دانش‌آموزان من شروع به جمع‌آوری زباله‌های زمین ورزشی کردند. این کار به یک عادت روزانه تبدیل شده و نشان می‌دهد که این برنامه‌ها می‌توانند تغییرات پایداری ایجاد کنند.»

۳. تغییرات پایدار و درونی شده در رفتارها:

این زیرتم بر تغییرات رفتاری بلندمدت تمرکز دارد که پس از شرکت در ورزش‌های آموزشی با محوریت زیست‌محیطی در ذینفعان مشاهده شده است. برخی شرکت‌کنندگان اظهار داشتند که این برنامه‌ها باعث شد که آن‌ها ارزش‌های زیست‌محیطی را در سایر جنبه‌های زندگی خود نیز به کار ببرند.

- یکی از متولیان ورزش آموزشی بیان کرد (P22):

«پس از اجرای یک پروژه ورزشی زیست محیطی، دانش آموزان حتی در محله‌های خود نیز شروع به ترویج مفاهیم پایدار کردند. آن‌ها با اعضای خانواده و همسایه‌ها درباره روش‌های حفظ محیط زیست صحبت کردند.»

- یکی از دانش آموزان گفت (P02):

«ما در مدرسه یاد گرفتیم که چگونه مواد بازیافتی را از زباله‌ها جدا کنیم. حالا من در خانه این کار را به پدر و مادرم آموزش می‌دهم و حتی در محله‌مان هم این کار را انجام می‌دهیم.»

تم ۳: موانع و چالش‌های اجرایی در تلفیق آموزش زیست محیطی و ورزش آموزشی

شرکت کنندگان در مصاحبه‌ها به موانع و چالش‌های متعددی اشاره کردند که در مسیر اجرای برنامه‌های ورزش آموزشی با رویکرد زیست محیطی وجود دارد. این چالش‌ها باعث شده‌اند که بسیاری از برنامه‌ها به‌طور کامل اجرا نشوند یا اثربخشی مطلوب را نداشته باشند. این تم شامل چهار زیرتم است که هر یک به جنبه‌ای از این موانع و چالش‌ها می‌پردازد.

۱. کمبود منابع مالی و زیرساخت‌های ناکافی:

یکی از موانع اصلی اجرای برنامه‌های ورزش آموزشی با رویکرد زیست محیطی، نبود بودجه و زیرساخت‌های مناسب است. بسیاری از مدارس و دانشگاه‌ها امکانات کافی برای اجرای این نوع برنامه‌ها ندارند که باعث کاهش کیفیت و تأثیرگذاری آن‌ها می‌شود.

- یکی از معلمان ورزش مدارس گفت (P11):

«ما ایده‌های خوبی برای آموزش زیست محیطی از طریق ورزش داریم اما مشکل اصلی کمبود بودجه است. تجهیزات ورزشی پایدار، سطوح تفکیک زباله و برنامه‌های آموزشی همه نیازمند منابع مالی هستند که تأمین آن‌ها دشوار است.»

- یکی از اساتید ورزش دانشگاه اظهار داشت (P17):

«حتی اگر ایده‌های خوبی برای ترکیب آموزش زیست محیطی با ورزش داشته باشیم، نبود فضای ورزشی مناسب، وسایل آموزشی و حمایت مالی باعث می‌شود این برنامه‌ها عملی نشوند.»

۲. نبود دانش و آگاهی کافی در میان مربیان و معلمان:

بسیاری از مربیان و معلمان تربیت بدنی فاقد دانش تخصصی درباره آموزش مفاهیم زیست محیطی هستند و نمی دانند چگونه این مفاهیم را در برنامه های ورزشی ادغام کنند. این کمبود آگاهی باعث می شود که برنامه ها به صورت سطحی اجرا شوند و تأثیر عمیقی بر دانش آموزان نداشته باشند.

- یکی از معلمان ورزش گفت (P10):

«من همیشه ورزش را به عنوان یک فعالیت جسمانی آموزش داده ام و واقعاً نمی دانم چطور می توانم مسائل زیست محیطی را در کلاس های خود بگنجانم.»

- یکی از دانشجویان بیان کرد (P13):

«در دوره های دانشگاهی، به ما آموزش داده نشده که چطور آموزش زیست محیطی را با ورزش ترکیب کنیم. اگر آموزش های بیشتری دریافت کنیم، بهتر می توانیم این مفاهیم را در آینده به دانش آموزان منتقل کنیم.»

۳. مقاومت در برابر تغییر و عدم همکاری نهادهای آموزشی:

برخی مسئولان مدارس، مربیان و حتی والدین نسبت به اجرای برنامه های جدید در زمینه ورزش و محیط زیست مقاومت نشان می دهند. این مقاومت می تواند به دلایلی مانند ترس از تغییر، عدم اطمینان به اثربخشی برنامه ها و یا نبود فرهنگ مناسب هم می تواند باشد.

- یکی از معلمان ورزش مدارس بیان کرد (P10):

«اضافه کردن برنامه های زیست محیطی به ورزش آموزشی به زمان و منابع نیاز دارد. برخی معلمان ما این کار را به عنوان یک وظیفه اضافی می بینند و تمایلی به اجرای آن ندارند.»

- یکی از والدین اظهار داشت (P08):

«بعضی از والدین فکر می کنند که ورزش فقط باید روی آمادگی جسمانی تمرکز کند و نیازی به ادغام آموزش های زیست محیطی در آن نیست. این باعث کاهش حمایت خانواده ها از این برنامه ها می شود.»

۴. نبود پیوستگی و تداوم در برنامه های آموزشی:

یکی دیگر از مشکلات مطرح شده، نبود یک برنامه ریزی منسجم و پایدار برای آموزش زیست محیطی از طریق ورزش است. در بسیاری از موارد، این آموزش ها به صورت مقطعی

اجرا می‌شوند و پس از مدتی متوقف می‌شوند. این امر باعث می‌شود که تأثیرات آن‌ها موقتی باشد و به تغییرات رفتاری پایدار منجر نشود.

- یکی از دانش‌آموزان گفت (P05):

«ما یک‌بار در یک برنامه ورزشی زیست‌محیطی شرکت کردیم اما بعد از آن دیگر چنین برنامه‌ای برگزار نشد. اگر این آموزش‌ها ادامه داشته باشد، بهتر می‌توانیم یاد بگیریم که چطور از محیط‌زیست محافظت کنیم.»

- یکی از اساتید ورزش دانشگاه بیان کرد (P19):

«بسیاری از این برنامه‌ها به دلیل نبود برنامه‌ریزی مستمر و عدم تعهد مدارس و دانشگاه‌ها ناتمام می‌مانند. این باعث می‌شود تأثیرگذاری آن‌ها کاهش یابد.»

تم ۴: پیشنهادات برای بهبود برنامه‌های ورزش آموزشی با محوریت زیست‌محیطی

شرکت‌کنندگان، پیشنهادهای متعددی برای ارتقای کیفیت و اثربخشی برنامه‌های ورزش آموزشی با هدف ترویج مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی ارائه دادند. این پیشنهادات شامل تغییر در شیوه طراحی برنامه‌ها، تقویت زیرساخت‌ها، آموزش‌های هدفمند و افزایش تعاملات اجتماعی بود. این تم به سه زیرتم تقسیم می‌شود که هر کدام بر جنبه‌ای خاص از بهبود برنامه‌ها تمرکز دارد:

۱. طراحی خلاقانه و هدفمند برنامه‌ها:

بسیاری از شرکت‌کنندگان معتقد بودند که برنامه‌های ورزشی باید خلاقانه‌تر طراحی شوند و هدف‌گذاری‌های مشخصی برای آموزش زیست‌محیطی در آن‌ها لحاظ شود. آن‌ها پیشنهاد کردند که این برنامه‌ها باید جذابیت بیشتری برای شرکت‌کنندگان داشته باشند و به صورت عملی مفاهیم زیست‌محیطی را منتقل کنند.

- یکی از اساتید ورزش گفت (P19):

«برنامه‌ها باید طوری طراحی شوند که هم هیجان‌انگیز باشند و هم پیام‌های زیست‌محیطی را منتقل کنند. برای مثال، برگزاری مسابقات ورزشی با محوریت جمع‌آوری زباله یا استفاده از مواد بازیافتی می‌تواند تأثیر بیشتری داشته باشد.»

- یکی از دانش‌آموزان بیان کرد (P01):

«وقتی ورزش با فعالیت‌هایی مثل کاشت درخت یا پاک‌سازی محیط همراه باشد، بیشتر لذت می‌بریم و چیزهای بیشتری یاد می‌گیریم.»

۲. تقویت زیرساخت‌ها و تأمین منابع مالی:

شرکت‌کنندگان بر اهمیت تأمین منابع مالی و بهبود زیرساخت‌ها برای اجرای بهتر برنامه‌های ورزش آموزشی تأکید داشتند. نبود امکانات و بودجه کافی یکی از موانع اصلی اجرای برنامه‌های مؤثر شناخته شد.

- یکی از متولیان ورزش آموزشی بیان کرد (P20):

«برای موفقیت این برنامه‌ها باید منابع بیشتری اختصاص داده شود. خرید تجهیزات زیست‌محیطی و ساخت امکانات ورزشی پایدار ضروری است. بدون این زیرساخت‌ها، برنامه‌ها نمی‌توانند به اهداف خود برسند.»

- یکی از والدین اظهار داشت (P08):

«تجهیز مدارس به سطل‌های بازیافت، زمین‌های ورزشی پاک و پایدار و ابزارهای آموزشی می‌تواند تأثیر این برنامه‌ها را چند برابر کند.»

۳. آموزش و آگاهی‌بخشی برای ذینفعان:

بسیاری از شرکت‌کنندگان تأکید کردند که باید آموزش‌های گسترده‌تری به معلمان، مربیان و دانش‌آموزان ارائه شود تا آن‌ها بتوانند نقش مؤثری در انتقال مفاهیم زیست‌محیطی ایفا کنند.

- یکی از معلمان ورزش گفت (P10):

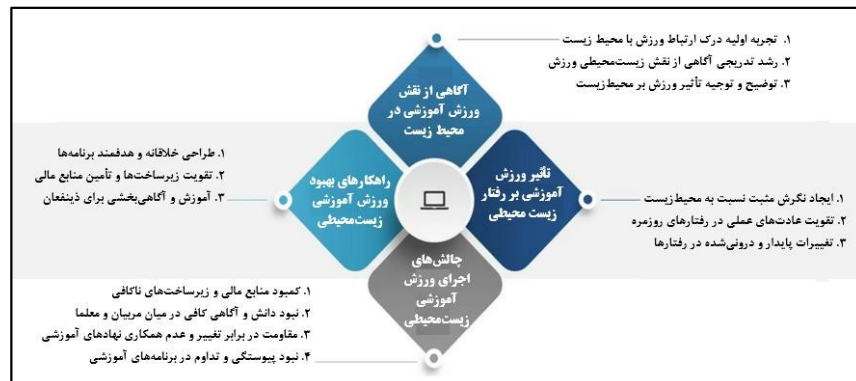
«ما نیاز به کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی داریم تا بتوانیم دانش خود را درباره مفاهیم زیست‌محیطی و روش‌های آموزش آن به دانش‌آموزان افزایش دهیم.»

- یکی از دانش‌آموزان بیان کرد (P05):

«اگر ما بیشتر درباره اینکه چرا حفاظت از محیط‌زیست مهم است آموزش ببینیم، بهتر می‌توانیم به خانواده و دوستان خود این مفاهیم را منتقل کنیم.»

شکل ۱ خلاصه‌ای از تم‌های اصلی و فرعی مرتبط با تجربه زیسته ذینفعان ورزش آموزشی و تأثیر آن بر ترویج مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی را نشان می‌دهد.

شکل ۱. خلاصه تم‌های اصلی و فرعی مرتبط با تجربه زیسته ذینفعان ورزش آموزشی

مأخذ: خلاصه تم‌های تجربه زیسته ذینفعان ورزشی آموزشی

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف تحلیل تجربه زیسته ذینفعان ورزش آموزشی در ترویج مسئولیت‌پذیری زیست محیطی، نقش برنامه‌های آموزشی را در شکل‌دهی به رفتارهای مسئولانه زیست محیطی بررسی کرد. از طریق تحلیل پدیده‌شناسی تفسیری و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته، دیدگاه‌های گروه‌های مختلف ذینفعان شامل معلمان، مربیان، دانش‌آموزان، والدین و متولیان ورزش آموزشی استخراج و تحلیل شد.

یافته‌های تحقیق براساس چهار تم اصلی سازماندهی شد که هر یک جنبه‌ای از تجربه زیسته ذینفعان را در ارتباط با ورزش آموزشی و مفاهیم زیست محیطی بازتاب می‌دهد: تم آگاهی از نقش ورزش آموزشی در محیط زیست نشان داد که درک شرکت‌کنندگان از ارتباط میان ورزش و محیط زیست، طی یک فرآیند تدریجی و از طریق تجربه‌های عملی شکل گرفته است. بسیاری از ذینفعان، ورزش را در ابتدا به‌عنوان فعالیتی جسمانی می‌دانستند و تأثیر آن بر حفاظت از محیط زیست برایشان واضح نبود. با شرکت در فعالیت‌های ورزش آموزشی، آگاهی آنان نسبت به نقش این فعالیت‌ها در کاهش آسیب‌های زیست محیطی افزایش یافت. همچنین در تم تأثیرات ورزش آموزشی بر رفتار زیست محیطی، شرکت‌کنندگان گزارش دادند که این برنامه‌ها علاوه بر تغییر نگرش، عادات‌های عملی پایدار مانند تفکیک زباله، کاهش مصرف منابع و بازیافت را تقویت کرده است. برخی ذینفعان اظهار داشتند که این تأثیرات حتی به محیط خانواده و جامعه نیز

منتقل شده است. برای مثال، دانش‌آموزان به‌عنوان الگوهای مثبت در خانه عمل کرده و خانواده‌ها را به مشارکت در رفتارهای پایدار تشویق کرده‌اند.

تم موانع و چالش‌های اجرایی در تلفیق آموزش زیست‌محیطی و ورزش آموزشی، نشان داد که موانعی نظیر کمبود منابع مالی، زیرساخت‌های محدود، عدم آموزش کافی برای مربیان و معلمان و موانع فرهنگی از جمله مشکلاتی هستند که اثربخشی این برنامه‌ها را کاهش می‌دهند. این چالش‌ها باعث شده است که در برخی مدارس و دانشگاه‌ها، برنامه‌های ورزشی زیست‌محیطی تنها در سطح نمادین باقی بمانند و به تغییرات رفتاری پایدار منجر نشوند. در نهایت، در تم چهارم، براساس تجربه‌ها و دیدگاه‌های شرکت‌کنندگان، پیشنهاداتی برای بهبود کیفیت و اثربخشی برنامه‌ها ارائه شد. طراحی خلاقانه‌تر برنامه‌ها، تأمین زیرساخت‌های مناسب و آموزش گسترده‌تر ذینفعان، ا جمله راهکارهای مطرح‌شده بود. این پیشنهادها نشان‌دهنده نقش کلیدی مربیان، معلمان و والدین در بهبود اثربخشی برنامه‌ها بود.

براساس یافته‌ها، می‌توان بیان داشت که ورزش آموزشی به نظر می‌رسد که بتواند به‌عنوان ابزاری مؤثر برای تقویت مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی عمل کند، به‌شرطی که موانع اجرایی کاهش یابد و برنامه‌ها با اهداف آموزشی و فرهنگی جامعه هماهنگ شوند. یافته‌ها اهمیت تعامل میان گروه‌های مختلف ذینفعان و طراحی برنامه‌های هدفمند و عملیاتی را در تحقق این اهداف برجسته کرد.

در تم اول، «آگاهی از نقش ورزش آموزشی در محیط‌زیست» یافته‌ها نشان داد که بسیاری از ذینفعان از تأثیرات زیست‌محیطی فعالیت‌های ورزشی آگاهی محدودی داشتند. این نتایج با مطالعاتی مانند پژوهش پاسیک و همکاران (۲۰۲۱) همخوانی دارد که نشان دادند آموزش‌های محیط‌زیستی در برنامه‌های تربیت‌بدنی می‌تواند دانش زیست‌محیطی دانش‌آموزان را افزایش دهد. همچنین، مطالعه‌ای توسط جانسون و سینسرا (۲۰۲۱) نشان داد که برنامه‌های آموزش محیط‌زیستی در فضای باز می‌تواند آگاهی زیست‌محیطی دانش‌آموزان را بهبود بخشد. این همسویی نشان‌دهنده اهمیت ادغام آموزش‌های زیست‌محیطی در برنامه‌های ورزشی است.

در تم دوم، «تأثیرات ورزش آموزشی بر رفتار زیست‌محیطی» مشاهده شد که برنامه‌های ورزش آموزشی می‌توانند بهبود رفتارهای مسئولانه زیست‌محیطی را تسهیل

کنند. این یافته با نتایج مطالعه سانتوس پاستر^۱ و همکاران (۲۰۲۲) همخوانی دارد که نشان دادند آموزش‌های محیط‌زیستی می‌تواند رفتارهای زیست‌محیطی دانش‌آموزان را بهبود بخشد. همچنین، پژوهش حسن^۲ و همکاران (۲۰۲۱) نشان داد که ادغام آموزش برای توسعه پایدار در تربیت‌بدنی می‌تواند به رفتارهای پایدارتر منجر شود. این نتایج نشان‌دهنده تأثیر مثبت آموزش‌های زیست‌محیطی در برنامه‌های ورزشی بر رفتارهای زیست‌محیطی است.

همچنین در تم سوم، «موانع و چالش‌های اجرایی در تلفیق آموزش زیست‌محیطی و ورزش آموزشی»، موانعی مانند کمبود منابع و عدم آگاهی معلمان شناسایی شد. این نتایج با یافته‌های شریفیان و ملکی پورحرجندی (۲۰۲۲) همخوانی دارد که چالش‌های پیش‌روی برنامه‌های تربیت‌بدنی در مدارس را مورد بررسی قرار دادند. همچنین، مطالعه‌ای توسط حجتی سیاح^۳ (۲۰۱۶) نشان داد که عدم آگاهی معلمان از مفاهیم زیست‌محیطی می‌تواند مانعی برای اجرای موفق برنامه‌های آموزش محیط‌زیستی باشد. این همسویی نشان‌دهنده نیاز به آموزش و آگاهی‌بخشی به معلمان برای اجرای موفق برنامه‌های آموزش زیست‌محیطی در ورزش است.

در نهایت، در تم چهارم، «پیشنهادهای ورزش آموزشی با محوریت زیست‌محیطی»، تأکید بر توسعه برنامه‌های آموزشی جامع و افزایش آگاهی معلمان و دانش‌آموزان بود. این پیشنهادات با توصیه‌های ارائه‌شده در مطالعه رد^۴ (۲۰۱۹) برای ادغام آموزش محیط‌زیستی در برنامه‌های درسی همسو است. همچنین، پژوهش هانگ و رینوسو^۵ (۲۰۱۸) نشان داد که برنامه‌های درسی سلامت و تربیت‌بدنی می‌توانند با ادغام مفاهیم زیست‌محیطی به بهبود آگاهی و رفتارهای زیست‌محیطی دانش‌آموزان کمک کنند. این نتایج نشان‌دهنده اهمیت توسعه برنامه‌های آموزشی جامع با محوریت زیست‌محیطی در ورزش آموزشی است.

با توجه به یافته‌های این مطالعه، می‌توان پیشنهادت مشخصی برای مدارس و دانشگاه‌ها ارائه کرد که به بهبود رویکردهای فعلی در ترویج مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی از طریق

-
1. Santos-Pastor
 2. Hasan
 3. Hojati Sayah
 4. Reid
 5. Huang & Reynoso

ورزش آموزشی کمک کنند. برای مدارس، طراحی برنامه‌های آموزشی یکپارچه که ارزش‌های زیست‌محیطی را در فعالیت‌های ورزشی روزانه ادغام کند، می‌تواند گامی مهم باشد. برای مثال، معلمان تربیت‌بدنی می‌توانند از فعالیت‌های گروهی در فضای باز استفاده کنند که در آن دانش‌آموزان با مفهوم بازیافت، حفظ منابع طبیعی و کاهش زباله آشنا شوند. مسابقاتی مانند «دویدن برای حفظ طبیعت» یا برنامه‌های تیمی در زمینه پاکسازی پارک‌ها می‌تواند تعامل و آگاهی زیست‌محیطی دانش‌آموزان را افزایش دهد. همچنین، برگزاری کارگاه‌های مشترک بین معلمان علوم و تربیت‌بدنی می‌تواند درک جامع‌تری از تأثیر رفتارهای زیست‌محیطی بر سلامت انسان ارائه دهد. در این راستا، سیاست‌گذاری‌هایی که معلمان را به ادغام این مفاهیم در برنامه‌های درسی تشویق کنند، ضروری است.

برای دانشگاه‌ها، برنامه‌ریزی برای دوره‌های تخصصی که موضوعات زیست‌محیطی را با ورزش‌های آموزشی ترکیب کنند، می‌تواند تأثیر قابل‌توجهی داشته باشد. دانشگاه‌ها می‌توانند رویدادهایی مانند «المپیاد سبز» را برگزار کنند که در آن تیم‌ها در رقابت‌هایی شرکت می‌کنند که علاوه بر فعالیت‌های ورزشی، حفظ محیط‌زیست را نیز دربر دارد. برای افزایش تأثیرات مثبت، اساتید دانشگاه باید تشویق شوند تا پروژه‌های تحقیقاتی و عملی را در زمینه ورزش و محیط‌زیست به دانشجویان ارائه دهند. از طرف دیگر، برگزاری همایش‌ها و سمینارهایی که در آن ذینفعان کلیدی (مانند مدیران، اساتید و دانشجویان) دیدگاه‌های خود را به اشتراک بگذارند، می‌تواند به بهبود سیاست‌گذاری‌ها کمک کند. به‌علاوه، توسعه مشارکت‌های میان دانشگاه‌ها و سازمان‌های غیردولتی فعال در حوزه محیط‌زیست، می‌تواند به ارتقای تجربه عملی دانشجویان کمک کند و حس مسئولیت‌پذیری آن‌ها را تقویت کند.

درنهایت این مطالعه نشان داده است که چگونه برنامه‌های تربیت‌بدنی می‌توانند در تغییر رفتارهای زیست‌محیطی نقش داشته باشند. یافته‌ها اهمیت طراحی برنامه‌های آموزشی مبتنی بر اصول زیست‌محیطی را نشان داده و تأکید می‌کنند که تلفیق ورزش با آموزش‌های محیط‌زیستی می‌تواند به توسعه مسئولیت‌پذیری در نسل جوان کمک کند. این پژوهش با ارائه تصویری واضح از نقش ورزش در تغییرات اجتماعی و زیست‌محیطی، راهی برای پیشرفت دانش در این حوزه گشوده و تأثیر بالقوه آن را بر آموزش و سیاست‌گذاری برجسته کرده است. در آخر نیز می‌توان بیان داشت، یافته‌های این پژوهش پیامدهای عملی

مهمی برای سیاست‌گذاران، مربیان و برنامه‌ریزان آموزشی دارد. سیاست‌گذاران می‌توانند با تدوین برنامه‌های جامع، به ادغام آموزش زیست‌محیطی در ورزش‌های آموزشی بپردازند. مربیان باید از ابزارهای آموزشی نوآورانه و فعالیت‌های عملی استفاده کنند تا دانش‌آموزان به‌طور فعالانه در مسائل زیست‌محیطی مشارکت داشته باشند. همچنین، این نتایج می‌توانند در طراحی سیاست‌های کلان آموزشی، مانند گنجاندن اهداف زیست‌محیطی در سندهای ملی آموزش و تربیت بدنی، مورد استفاده قرار گیرند. درنهایت، همکاری میان بخش‌های مختلف آموزشی و زیست‌محیطی می‌تواند به ایجاد تأثیرات مثبت و پایدار کمک کند.

مطالعه حاضر با استفاده از رویکرد پدیدارشناسی تفسیری، توانسته است دیدگاه‌های عمیقی را از تجربه زیسته ذینفعان ورزش آموزشی در ترویج مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی ارائه دهد. با این حال، محدودیت‌هایی نیز وجود داشت که می‌تواند بر تفسیر نتایج تأثیر بگذارد. یکی از محدودیت‌ها، تمرکز جغرافیایی مطالعه بر یک منطقه خاص (استان اصفهان) و ناتوانی در تعمیم مستقیم یافته‌ها به سایر مناطق است. به‌علاوه، روش کیفی ممکن است به دلیل اتکا بر تجربیات ذهنی افراد، یافته‌هایی با عمومیت کمتر ارائه دهد. همچنین، زمان‌بندی محدود مطالعه ممکن است تغییرات فصلی یا تفاوت‌های منطقه‌ای در تجربه زیسته ذینفعان را نادیده گرفته باشد. درنهایت، نبود ابزارهای کمی برای مقایسه دقیق‌تر رفتارهای زیست‌محیطی پیش و پس از مداخله، یک محدودیت مهم دیگر است. برای غلبه بر این محدودیت‌ها، پیشنهاد می‌شود مطالعات آینده به ترکیب روش‌های کیفی و کمی بپردازند و نمونه‌های جغرافیایی گسترده‌تری را دربرگیرند. همچنین، با توجه به یافته‌های این مطالعه، زمینه‌های جدیدی برای پژوهش پیشنهاد می‌شود که می‌توانند شناخت عمیق‌تری از موضوع فراهم کنند. به‌عنوان مثال، تحقیقات آینده می‌توانند به بررسی تأثیرات بلندمدت این برنامه‌ها بر رفتارهای زیست‌محیطی بپردازند یا به تحلیل نقش فناوری‌های نوین در آموزش زیست‌محیطی از طریق ورزش بپردازند. همچنین، مطالعه تفاوت‌های فرهنگی و منطقه‌ای در پذیرش این برنامه‌ها می‌تواند به ارائه راهکارهای بومی و اثربخش‌تر کمک کند. بررسی تأثیر برنامه‌های ورزش آموزشی بر گروه‌های خاص، مانند دانش‌آموزان دارای نیازهای ویژه یا مناطق محروم، نیز یکی دیگر از زمینه‌های مهم برای پژوهش‌های آینده است.

سپاسگزاری

نگارندگان این مقاله بر خود لازم می‌دانند از تمامی مشارکت‌کنندگان در مصاحبه‌ها، به‌ویژه معلمان، دانش‌آموزان، والدین و کارشناسان تربیت‌بدنی که صمیمانه تجربیات خود را در اختیار تیم پژوهش قرار دادند، سپاسگزاری کنند. همچنین از همکاری و حمایت معنوی ادارات آموزش و پرورش، وزارت علوم و مسئولان مدارس و دانشگاه‌ها در اجرای این پژوهش قدردانی می‌شود.

ORCID

Majid Razani

<https://orcid.org/0009-0007-9655-3441>

Mina Mostahfezian

<https://orcid.org/0000-0002-0226-6246>

Majid Khorvash

<https://orcid.org/0000-0002-5192-8461>

Hamid Zahedi

<https://orcid.org/0000-0002-9520-1029>

References

- Baena-Morales, S. & González-Víllora, S. (2023). Physical education for sustainable development goals: Reflections and comments for contribution in the educational framework. *Sport, Education and Society*, 28(6), 697–713.
<https://doi.org/10.1080/13573322.2022.2045483>
- Benjamin, D. & Adu, E.O. (2019). Challenges teachers face in the integration of environmental education into the South African curriculum. *American Journal of Humanities and Social Sciences Research*, 3(10), 157–166.
- Crist, J.D. & Tanner, C.A. (2003). Interpretation/analysis methods in hermeneutic interpretive phenomenology. *Nursing Research*, 52(3), 202–205.
- Deenihan, J.T., McPhail, A. & Young, A.M. (2011). Living the curriculum: Integrating sport education into a physical education teacher education programme. *European Physical Education Review*, 17(1), 51–68.
- Acar, E., & Delibaş, K. (2025). Urban Elementary School Students' Participation in the After-School Program: The Role of Parental Priorities, Perceptions and Socioeconomic Status. *Acta Educationis Generalis*, 15(1), 31-55.
- Dingle, G. & Mallen, C. (2017). Sport-environmental sustainability (Sport-ES) education. In *Routledge handbook of sport and the environment* (pp. 79–96). Routledge.
- Farrugia, A. & Soundy, A. (2025). Inclusion through physical education, activity, and sport: Policies for inclusion and the inclusion spectrum curriculum as a strategy for inclusion. In *The Palgrave Encyclopedia of Disability* (pp. 1–13). Cham: Springer Nature Switzerland.
- Gabin, F.B., Pierre, I.R., Aimé, M.J. & Aristide, E. (2024). Environmental and sustainable development education in physical education and sport: Institutional approach in the Republic of Congo. *Advances in Physical Education*, 15(1), 107–118.

- Hasan, I., Li, H., Wang, H. & Zhu, Y. (2021). Do affiliated bankers on board enhance corporate social responsibility? US evidence. *Sustainability*, 13(6), 3250.
- Hojati Sayah, M. (2016). Effectiveness of environmental education group on environmental attitude and increasing environmental awareness among the female students in Tehran. *Journal of Pediatric Nursing*, 2(3), 1-8. [In persian]
- Huang, Y. & Reynoso, L.C. (2018). Based on physical self-concept to discuss the effect of environmental education on health related physical education. *Ekoloji Dergisi*, 106. p1645
- Johnson, B. & Činčera, J. (2023). Relationships between outdoor environmental education program characteristics and children's environmental values and behaviors. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 23(2), 184–201.
- Lehman, E., Healy, G.N., Forbes, R., Phillips, M., Gilbert, C. & Gomersall, S.R. (2025). The impact of physical activity behavior change training for preprofessional health students- a systematic review. *Journal of Physical Activity and Health*, 1(aop), 1–15.
- Pasek, M., Bendiková, E., Kuska, M., Żukowska, H., Drózdź, R., Olszewski-Strzyżowski, D.J., Zajac, M. & Szark-Eckardt, M. (2022). Environmental knowledge of participants' outdoor and indoor physical education lessons as an example of implementing sustainable development strategies. *Sustainability*, 14(1), 544.
- Physical Education Organization of the Islamic Republic of Iran. (2005). Detailed development studies educational sports. Tehran: Green Apple Publications. [In persian]
- Reid, A. (2019). Curriculum and environmental education: Perspectives, priorities and challenges. In *Curriculum and Environmental Education* (pp. 5–27). Routledge.
- Santos-Pastor, M.L., Ruiz-Montero, P.J., Chiva-Bartoll, O., Baena-Extremera, A. & Martínez-Muñoz, L.F. (2022). Environmental education in initial training: Effects of a physical activities and sports in the natural environment program for sustainable development. *Frontiers in Psychology*, 13, 867899.
- Sgrò, F. (2024). Sport participation as an educational tool and a means of promoting physical, mental, and social well-being. *Formazione & insegnamento*, 22(S1), 1–4.
- Shaarifeyan, E. & Malekipour Horjandi, E. (2022). The challenges facing the programs and operational guidelines of fundamental reform document of education in schools' physical education and sport. *Journal of Sport Management and Motor Behavior*, 18(35), 80-61.[In persian]
- Shahvali Kohshouri, J., Askari, A., Nazari, R. & Naghsh, A. (2021). The formulation Iranian educational sports strategies: scenario-based. *Research on Educational Sport*, 8(21), 223-250.[In persian]

- Sharifi, K.D., Sidiqi, K.M.S. & Ajmiri, M.Y. (2024). The impact of a harmonious sports environment on learning interest. *Sprin Journal of Arts, Humanities and Social Sciences*, 3(4), 20–23. [In Persian]
- Siedentop, D., Hastie, P. & Van der Mars, H. (2019). *Complete guide to sport education*. Human Kinetics.
- Sikhosana, L. (2025). Examining the integration of environmental education into pedagogy by educators: Environmental education into pedagogy. *International Journal of Curriculum and Instruction*, 17(1), 27–45.
- Strachan, A. (2025). A Review of “Living with the Anthropocene: Love, Loss and Hope in the Face of Environmental Crisis” – C. Muir, K. Wehner, & J. Newell (Eds.). (2020). *Living with the Anthropocene: Love, Loss and Hope in the Face of Environmental Crisis*. NewSouth Publishing.
- Australian Journal of Environmental Education, 1–3.
- Tseng, Y.C., Liu, S.H.Y., Gau, B.S., Liu, T.C., Chang, N.T. & Lou, M.F. (2025). Lived experiences and illness perceptions of older adults with age-related hearing loss before the use of hearing aids: An interpretative phenomenological study. *Geriatric Nursing*, 61, 231–239.
- Yardley, L. (2000). Dilemmas in qualitative health research. *Psychology and Health*, 15(2), 215–228.
- Zsóka, Á., Szerényi, Z.M., Széchy, A. & Kocsis, T. (2013). Greening due to environmental education? Environmental knowledge, attitudes, consumer behavior and everyday pro-environmental activities of Hungarian high school and university students. *Journal of Cleaner Production*, 48, 126–138.

استناد به این مقاله: رازانی، مجید، مستحفظیان، مینا، خوروش، مجید و زاهدی، حمید. (۱۴۰۴). تجربه زیسته ذینفعان ورزش آموزشی در ترویج مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی: نقش آموزش در شکل‌گیری رفتارهای مسئولانه. مدیریت توسعه پایدار در ورزش، ۶(۱۵)، ۱۶۱–۱۹۰

Journal of Sustainable Development in Sport Management is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.